

**До разової спеціалізованої вченої
ради Дніпровського державного
університету внутрішніх справ**

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата юридичних наук,
доцента Новікової М.М.**

**на дисертацію Лавренко Дар'ї Олександрівни на тему «Юридичні
конструкції в законотворчій практиці України», подану на здобуття
ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан розвитку вітчизняної юриспруденції характеризується інтенсивним пошуком нових методологічних засад, здатних забезпечити системність та високу якість правотворчого процесу в умовах глобальних трансформацій. Дисертаційне дослідження Д.О. Лавренко присвячено фундаментальній і водночас надзвичайно актуальній проблемі теорії та практиці застосування юридичних конструкцій у законотворчості України.

Відмітимо, що актуальність обраної авторкою теми зумовлена декількома визначальними чинниками. По-перше, спостерігається явище «законодавчої інфляції», що вимагає впровадження жорстких логіко-структурних каркасів (конструкцій) для запобігання хаотизації нормативного масиву. По-друге, процеси євроінтеграції ставлять перед українським законодавцем завдання не простої рецепції норм, а глибокої адаптації правових інститутів через узгоджені юридичні моделі. По-третє, цифровізація правової сфери та перехід до концепції «машиночитаного права» (Machine-Consumable Law) роблять юридичну конструкцію ключовим елементом алгоритмізації законотворчості. В цьому контексті авторці вдалося професійно поєднати теоретико-філософську глибину осмислення юридичних конструкцій із прикладним аналізом галузевого законодавства,

що робить роботу вагомим внеском у розвиток загальної теорії права та юридичної техніки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Рецензована робота є складовою частиною планових наукових досліджень Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, зокрема теми «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми державотворення та правотворення в Україні» (держ. реєстрація 0118U100436). Тематика дисертації також корелює із пріоритетними напрямками розвитку правової науки, визначеними НАПрН України, та Стратегією сталого розвитку України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертація характеризується високим рівнем наукового обґрунтування. Авторка використала репрезентативну джерельну базу, що охоплює праці класиків правової думки, сучасні дослідження вітчизняних та зарубіжних правників, а також акти права ЄС та аналітичні документи Європейської Комісії.

Методологічний арсенал дослідження вражає своєю комплексністю. Застосування діалектичного підходу дозволило розглянути юридичні конструкції в динаміці їх еволюції. Особливу увагу заслуговує використання інструментарію критичної правової теорії (CLS), що дало змогу авторці вийти за межі вузького нормативізму та проаналізувати юридичні конструкції як засоби соціального впорядкування та трансляції цінностей. Використання методу правового моделювання дозволило розробити авторські схеми трансформації норм у цифровому середовищі («Вхід → Процес → Вихід»).

Сформульовані Лавренко Д.О. висновки логічно впливають із результатів аналізу, є несуперечливими та повністю відповідають поставленим завданням.

Характеристика змісту роботи та оцінка її розділів. У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження юридичних

конструкцій у законотворчій практиці» авторка здійснює ґрунтовну ревізію наявних доктринальних підходів. Визначальним здобутком тут є формулювання авторського визначення юридичної конструкції як категорії з триединою природою (когнітивна модель, нормативно-технічний інструмент та метод юридичного мислення). Такий інтегративний підхід дозволяє розглядати конструкцію не просто як технічну «болванку», а як інтелектуальний міст між ідеєю законодавця та живою тканиною правовідносин. Варто також відзначити запропонований поділ елементів структури на інваріантні (юридичні факти, норми, суб'єкти, мета, наслідки) та контекстуальні. Окреслене є серйозним теоретичним кроком уперед, що пояснює, як правова модель може зберігати свою ідентичність при зміні зовнішніх умов.

У другому розділі дослідження «Роль юридичних конструкцій у процесі формування галузевого законодавства» Д.О. Лавренко майстерно аналізує асиметрію конструкцій у публічному та приватному праві. Слушними є спостереження щодо «інституційної консервативності» приватного права та процедурної жорсткості публічного. Особливий науковий інтерес викликає підрозділ про міжгалузеві інститути. Авторка доводить, що в умовах гібридизації права (наприклад, у сфері цифрових активів чи медичного права) саме юридичні конструкції стають тим клеєм, що поєднує імперативні та диспозитивні методи регулювання. Аналіз конструкції «адміністративного договору» як синтетичного феномену є яскравим прикладом глибокої галузевої аналітики.

Третій розділ дослідження, «Функції юридичних конструкцій у сучасній законотворчій практиці» є найбільш новаторським. В умовах цифровізації авторка обґрунтовує трансформаційну функцію конструкцій, розглядаючи їх як основу для переходу до Machine-Consumable Law. Запропонована модель циклу трансформації має високий прогностичний потенціал для модернізації порталу «Дія» та інших GovTech-рішень. Надзвичайно актуальним в умовах сьогодення є аналіз стабілізаційно-

адаптаційного потенціалу конструкцій у кризові періоди. Вивчення досвіду країн ЄС щодо застосування «sunset clauses» (застережень про тимчасовість) під час пандемії дозволило авторці сформулювати конкретні пропозиції до Закону України «Про правотворчу діяльність», які мають пряму практичну цінність для правового режиму воєнного стану.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертації є безперечною та полягає у наступному:

вперше:

- надане розуміння структури юридичних конструкцій шляхом поділу її елементів на основні (інваріантні) – юридичні факти, норми, суб'єкти, функціональне призначення та юридичні наслідки, що утворюють стабільну логічну основу конструкції, – та додаткові (контекстуальні) – принципи, умови та механізми реалізації, які забезпечують її гнучкість, адаптивність і варіативність у правотворчій практиці;

- обґрунтовано авторський концепт внутрішньої будови юридичної конструкції, складниками якого є явища правої дійсності (юридичні факти, норми, суб'єкти, функціональне призначення та юридичні наслідки), що утворюють стабільну логічну основу конструкції, а інформація акумульована в юридичні конструкції, що має логіко-граматичну форму, інформація про ці явища.

- розроблено концептуальну модель циклу трансформації юридичної конструкції в цифровому середовищі за схемою «Вхід → Процес → Вихід», що забезпечує перетворення статичної норми на структуру, придатну до автоматизованої обробки.

удосконалено:

- змістовне наповнення категорії «юридична конструкція», що виразилося у формулюванні авторського визначення її як системної категорії, що має триєдину природу (когнітивна модель, нормативно-технічний інструмент, метод юридичного мислення) і слугує для концептуалізації, структурної організації та методологічного опрацювання правової матерії;

- класифікацію юридичних конструкцій шляхом виокремлення їх типів за критерієм функціонального призначення у законотворчому процесі; на відміну від наявних наукових підходів, обґрунтовано виділення базових (модельних), уніфікуючих, інтегративних, демаркаційних, а також трансформаційних та стабілізуючих конструкцій, що дозволяє диференціювати інструментарій нормотворчості залежно від стратегічних завдань правового регулювання;

- систему функцій юридичних конструкцій шляхом відображення їх ролі у сучасному правотворчому процесі. До цієї системи віднесено: трансформаційну функцію, що адаптує законодавство до цифрових, соціальних і євроінтеграційних змін; стабілізаційно-адаптаційну, що спрямовує на підтримання рівноваги між правовою визначеністю та гнучкістю регулювання; та інтегративно-синтезуючу, що формує системну єдність і методологічну цілісність законодавства;

дістало подальшого розвитку:

- узагальнення характеристик юридичних конструкцій (абстрактно-модельний характер, логічна побудова, універсальність, системність, формальна визначеність) з урахуванням їхньої триєдиної природи;

- розуміння змісту та функціонування юридичних конструкцій у приватному, публічному та міжгалузевому контекстах, визначено їх ключові ознаки – структурну визначеність, здатність ідеального моделювання правовідносин, нормативну уніфікованість, інституційну гнучкість, здатність до інтеграції норм різних правових систем, а також подвійність орієнтації: на автономію волі (у сфері приватного права) та на публічний інтерес (у сфері публічного права);

- застосування сучасних методологічних підходів (герменевтичного, аксіологічного, конструктивістського) до аналізу юридичних конструкцій, що дозволило розглянути їх не лише як технічний інструмент, а і як інструменти упорядкування соціально-правової реальності, що відображає та формує правову картину світу.

Практичне значення результатів. Одержані результати мають як загальнотеоретичне, так і безпосереднє прикладне значення. Пропозиції щодо внесення змін до статей 34 та 43 Закону України «Про правотворчу діяльність» (щодо структурно-алгоритмічної придатності норм та обов'язковості «sunset clauses») є цілком готовими до імплементації у законодавчий процес.

Матеріали дисертації можуть бути використані при викладанні дисциплін «Теорія держави і права», «Юридична техніка», «Нормотворча діяльність», а також при підготовці методичних рекомендацій для суб'єктів законодавчої ініціативи.

Якість мовного оформлення та публікації. Робота написана в науковому стилі, термінологічний апарат використовується коректно. Використання ідей та результатів інших дослідників супроводжується належними посиланнями. Текст є оригінальним продуктом самостійного наукового пошуку.

Основні положення дисертації знайшли відображення у 12 наукових публікаціях, серед яких 6 статей у фахових виданнях. Публікації повністю розкривають зміст дослідження.

Загалом позитивно оцінюючи надане на відгук дослідження Д.О. Лавренко варто зазначити, що **окремі її положення, можуть бути підґрунтям для подальшої наукової дискусії:**

1. у третьому розділі авторкою запропоновано модель цифрової трансформації юридичних конструкцій. Водночас у роботі недостатньо визначено межі її застосування. Зокрема, потребує уточнення, чи можуть усі види юридичних конструкцій бути алгоритмізовані без втрати змісту, а також у яких випадках така модель є обмежено застосовною;

2. запропоновані авторкою інструменти цифровізації та тимчасових юридичних конструкцій (зокрема «sunset clauses») викликає інтерес, однак у роботі недостатньо розкрито механізм їх практичної реалізації. Зокрема,

потребує уточнення порядок оцінки їх ефективності після впровадження, а також ризики виникнення нормативних помилок у процесі їх застосування;

3. у роботі значна увага приділяється цифровій трансформації юридичних конструкцій, однак недостатньо проаналізовано ризики їх використання в умовах правової невизначеності та кризових ситуацій. Зокрема, потребує додаткового обґрунтування питання про те, чи не призводить спрощення юридичних конструкцій до втрати їх адаптивності у складних правозастосовних ситуаціях.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Лавренко Дар'ї Олександрівни на тему «Юридичні конструкції в законотворчій практиці України» є завершеною, самостійною та ґрунтовною науковою працею. Вона розв'язує важливе наукове завдання щодо визначення ролі та функцій юридичних конструкцій у модернізації вітчизняного законодавства. За своїм науковим рівнем, новизною, актуальністю та обґрунтованістю дисертація повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022р., а авторка роботи, **Лавренко Дар'я Олександрівна**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Офіційний опонент –
доцент кафедри публічного управління,
права та гуманітарних наук
Херсонського державного аграрно-
економічного університету,
кандидат юридичних наук, доцент**

Марія НОВІКОВА